

TYÖASIAINVALIOKUNTA

Lausunto 2/1995 vp

Hallituksen esitys 172/1995 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 7 päivänä marraskuuta 1995 hallituksen esityksen 172/1995 vp laiksi työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevalle käsiteltäväksi samalla määrännyt, että työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Harri Skog ja ylitarkastaja Pasi Järvinen työministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Anneli Manninen opetusministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Hannu Hakola sosiaali- ja terveysministeriöstä, lakimies Janne Metsämäki Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, sosiaalis sihteeri Veikko Simpanen Toimihenkilökeskusjärjestöstä, asiamies Johan Åström Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, sosiaalipoliittinen asiamies Martti Huttunen Palvelutyönantajista, johtaja Rauno Vanhanen Suomen Yrittäjien Keskusliitosta, erityisasiantuntija Sirkka-Liisa Karhunen, erityisasiantuntija Antti Virtanen ja erityisasiantuntija Jaakko Meller Suomen Kuntaliitosta, ylijohtaja Heli Kuusi opetushallituksesta, työllisyysyksikön johtaja Eila Ahlroth Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksesta, toiminnanjohtaja Mauri Upanne Lastensuojelun Keskusliitosta, hallituksen puheenjohtaja Reijo Paananen Allianssista (Nuorten yhteistyöjärjestö) sekä valtiotieteen tohtori Kari Vähätalo Helsingin yliopistosta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työmarkkinatuesta annettua lakia. Työmarkkinatukeen ei olisi oikeutta ammatillista koulutusta vailla olevalla, työmarkkinoille ensimmäistä kertaa tulevalle alle 20-vuotiaalla henkilöllä, ellei hän osallistu työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen.

Esityksessä ehdotetaan myös, että työmarkkinatukeen liittyviä lapsikorotuksia alennettaisiin.

Ensi kertaa työmarkkinoille tulevia, ammatillista koulutusta vailla olevia henkilöitä koskeva kolmen kuukauden odotusaika ennen työmarkkinatuen maksamista pidennettäisiin viiteen kuukauteen.

Työmarkkinatukijärjestelmään ehdotetaan omavastuu-aikaa. Tukea ei maksettaisi viideltä ensimmäiseltä työttömyyspäivältä.

Esitys liittyy vuoden 1996 talousarvioesitykseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996.

Valiokunnan kannanotot

Saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esitystä pääosin tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa sen hyväksymistä. Erityisen arvokkaana valiokunta pitää tavoitetta, että jokaiselle nuorelle tarjotaan mahdollisuus joko työhön tai koulutukseen eri muodoissaan. Näin varmistetaan, että Suomessa on aktiivinen ja osaava nuorisoväestö.

Valiokunta katsoo esityksen toteuttavan niitä päämääriä ja vaatimuksia, joita viime eduskunnan työasiainvaliokunta nuorisotyöttömyyden hoidolle asetti (TyVL 1/1993 vp, 27.4.1993). Valiokunta piti nuorten aseman turvaamista yhteiskunnassa vallitsevassa erittäin vaikeassa tilanteessa niin tärkeänä, että esitti valtiovallan, puolueiden, elinkeinoelämän, ammattiyhdistysliikkeen ja muiden tärkeiden yhteiskuntaryhmien valmisteltavaksi nuorten yhteisvastuusopimusta. Sen mukaan nuorille taataan vaikeissakin taloudellisissa oloissa työ-, koulutus- taikka harjoittelupaikka.

Valiokunnan mielestä työmarkkinatuesta annetun lain muutos ei saa johtaa siihen, että nuori työtön joutuu muihin väestöryhmiin nähden eriarvoiseen asemaan. Valiokunta korostaa, ettei nuori saa jäädä työmarkkinatuen ulkopuolelle siitä syystä, ettei hänelle ole tarjota koulutus-, työharjoittelu- tai työkokeilupaiikkaa taikka

mahdollisuutta osallistua työhallinnon järjestämään kuntoutukseen. Edelleen valiokunta katsoo, että koulutus- ja harjoittelupaikkojen taso ei saa nopean aikataulun tai muun syyn takia laskea niin, että koulutukseen ohjattujen nuorten työhön sijoittuminen on koulutuksen päätyttyä epärealistista. On ilmeistä, että vaikka riittävä määrä koulutuspaikkoja 1.1.1996 olisikin tarjolla, ne eivät kohtaa nuorten osaamista, tarpeita ja odotuksia. Koulutuspaikat ovat ainakin tällä hetkellä osittain väärintasoisia sekä sijaitsevat väärillä aloilla ja alueilla.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää hallituksen esitystä muutettavaksi niin, että voimaantulo- tai muussa säännöksessä (15 §) varmistetaan, että työmarkkinatukeen nyt oikeutetut nuoret työttömät menettävät tuen vasta, jos he jättävät käyttämättä todella tarjotun mahdollisuuden työhön, työharjoitteluun tai koulutukseen.

Valiokunta kiinnittää huomiota kuntien kasvavaan rahoituspaineeseen. Tämä aiheutuu muun muassa lapsikorotusten vähentämisestä, odotusajan pidentämisestä ja koulutuksesta tai työharjoittelusta kieltäytymisestä, joka johtaa työmarkkinatuen menetykseen. Erityisryhmän muodostavat itsenäisesti asuvat nuoret. Jos heiltä poistetaan työmarkkinatuki eivätkä he muuta takaisin vanhempiensa luo asumaan, he joutuvat turvautumaan sosiaalitoimiston tukeen. Toimeentulotuki on tarkoitettu yhteiskunnan viimeisjaiseksi tueksi, minkä hakijoiksi nämä nuoret eivät muutoin kuuluisi. Tämä ratkaisu on myös ristiriidassa lain nuoria aktivoivan yleistavoitteen kanssa.

Valiokunta korostaa valtion, kuntien, läänien ja maakuntien viranomaisten aktiivisuutta nuorille sopivien opinto- ja työharjoittelupaikkojen luonnissa. Erityisen tärkeää on koulutuksen ja työelämän yhteennivominen — oppisopimustyö, työelämään perehdyttämisjaksot, suuntautumis-koulutus ja uudet työmuodot kuten työpajat ja etätö. Valiokunta pitää oppisopimuskoulutusjärjestelmän edelleen kehittämistä tärkeänä

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, varapuheenjohtaja Komi, jäsenet Huotari, Ihamäki, Kantalainen, Kempainen (osittain), Knaapi,

nuorten työelämään sijoittumiseksi. Valiokunta korostaa työhallinnon ja oppisopimusjärjestelmää hoitavien viranomaisten yhteistyötä ja riittävien resurssien saantia. Yritykset tulevat olemaan ratkaisevassa asemassa myös nuorten työhön sijoittumisessa.

Valiokunta kiinnittää lopuksi huomiota lapsikorotusten alentamisen (60 prosentin tasoalennus) ongelmiin. Valiokunta katsoo, että yhteys muihin tulonsiirron tukijärjestelmiin jää epäselväksi, mutta katsoo asian kuuluvan sosiaali- ja terveysvaliokunnan toimialaan. Työasiainvaliokunnan näkökulmasta on kuitenkin lähtökohtaisesti ongelmallista, että lapsikorotusten vähenys kohdistuu vain työmarkkinatuen saajiin.

Työelämän tasa-arvon näkökulmasta lapsikorotusten alentamisen seuraukset voivat olla ennalta arvaamattomia ja haitat rakenteellisia. Esimerkiksi osa naispuolisista työmarkkinatukea saavista voi siirtyä kotihoidontuen piiriin. Ajateltu työmarkkinatuen säästö siirtyy tällöin ainakin osittain menonlisäykseksi kotihoidontukeen ja asumistukeen. Valtiontalouden kokonaissäästö jäänee tällöin huomattavasti odotettua vähäisemmäksi.

Valiokunta kiinnittää lopuksi huomiota työelämän näkökulmasta sivistysvaliokunnan toimialaan kuuluvaan opintotukijärjestelmään. Valiokunta pitää tärkeänä, että yhteiskunnan erilaisissa opintoja tukevissa rahoitusjärjestelyissä toteutuu riittävä keskinäinen tasapaino. Opintoihin kannustavan peruseriaatteen tulee kaikissa tukimuodoissa olla voimakas. Valiokunnan mielestä opintotuen taso suhteessa työttömyysturvaan saattaa omalta osaltaan heikentää nuorten aktiivista, oma-aloitteista hakeutumista opiskelemaan.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää kunnioittavasti,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Kokkonen, Peltomo, Prusti, Rinne (osittain), Veteläinen, Viljamaa, Virtanen (osittain) ja Vokkolainen sekä varajäsenet J. Koskinen (osittain) ja Lahtela.

Eriävä mielipide

Eduskunnan työasiainvaliokunta on osaltaan käsitellyt hallituksen esitystä laiksi työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta. Valiokunnan lausunnossa on kiinnitetty huomiota useaan tärkeään seikkaan. Tällainen on erityisesti sen korostaminen, että varsinkin nuoria tulee aktivoida koulutuksen hankkimiseen ja työelämään haakeutumiseen työttömyysturvan varaan jättäytymisen sijasta.

Valiokunta on myös aiheellisesti huolissaan lapsikorotuksen leikkaamisen aiheuttamista ongelmista, koulutuspaikkojen varmistamisesta ja sopivuudesta, kuntien toimeentulotukimenojen kasvusta työmarkkinatuen leikkausten vuoksi sekä tasa-arvon toteutumisesta. Yhdymme näihin huolenilmauksiin.

Mielestämme valiokunnan lausunto jäi kuitenkin eräiltä osin puutteelliseksi, minkä vuoksi olisimme halunneet lisättäviksi siihen seuraavat näkökohdat.

Työmarkkinatuki on katsottava osaksi kansalaisten työttömyyden aikaista perusturvaa. Leikkaus vaarantaa tämän erityisesti nuorten ja pitkäaikaistyöttömien osalta.

Muutenkin kuin lapsikorotusten 60 prosentin suuruisen leikkauksen osalta valiokunnan olisi tullut kiinnittää huomiota siihen selvään epä-

kohtaan, että työmarkkinatukea koskevat leikkaukset tehdään irrallaan työttömyysturvan kokonaisuudistuksesta. Tämä on omiaan aiheuttamaan epätasa-arvoa myös työttömien kesken.

Valiokunnan olisi mielestämme tullut kiinnittää voimakkaammin huomiota siihen uhkaan, mikä aiheutuu sukupuolten väliseen tasa-arvoon pitemmällä tähtäyksellä työmarkkinatuen ja eräistä muista samanaikaisesti tehtävistä leikkauksista.

Valiokunta on ottanut esille ongelman, joka liittyy opintotuen alhaisuuteen sekä varsinaisen opintotuen ja eräiden muiden opintoja tukevien rahoitusjärjestelyjen välisiin suhteisiin. Mielestämme olisi ollut paikallaan todeta myös se, että varsinkin alle 20-vuotiaiden opintotukeen äskettäin tehty leikkaus on lisännyt näitä ongelmia. Emme pidä oikeana, että näin syntynyttä ongelmaa pyritään poistamaan aiheuttamalla lisäongelmia toisaalla.

Edellä olevan perusteella esitämme kunnioittavasti,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaisi mietinnössään huomioon valiokunnan lausunnon lisäksi tässä esittämämme näkökohdat.

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 1995

Armas Komi

Hannu Kemppainen

Maija-Liisa Veteläinen

